

1726255

**חוויתן הסובייקטיבית של קשישות ערביות המתגוררות בקהילה ובבית אבות בהקשר
לחרדת מוות בשאלונים ובציור הגשר**

מאת : רשא בולוס מגילי

בהנחיית : פרופ' פייסל עזאיזה

דר מיכל בת אור

עבודה גמר מחקרית (תזה) המוגשת כמילוי חלק מהדרישות

לקבלת התואר "מוסמך מהאוניברסיטה"

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות

בית הספר לטיפול באמצעות אומנויות

דצמבר, 2012

מאושר ע"י פרופ' פייסל עזאיזה
תאריך 6/12/12 פ"ס א"א

(מנחה העבודה)

מאושר ע"י מיכל בת אור - תאריך 5/12/2012 - א"ב ז"א א"ר

(מנחת העבודה)

מאושר ע"י תאריך 13.12.12 ר"ל א"ב - א"ל

(יו"ר הוועדה החוגית לתואר שני)

חוייתן הסובייקטיבית של קשישות ערביות המתגוררות בקהילה ובבית אבות בהקשר לחרדת מוות בשאלונים ובציוור הגשר

רשא בולוס מגילי

תקציר

המחקר בחן את חוייתן הסובייקטיבית של נשים קשישות ערביות-ישראליות המתגוררות בבתי אבות ובקהילה ביחס לחרדה ממוות וגסיסה, באמצעים מילוליים ובאמצעות ציוור השלכתי. מאה קשישות בגילאי 65 ומעלה רואיינו באמצעות שאלונים דמוגרפיים, שאלון לחרדת מוות וגסיסה המתורגמים לערבית (גיגיני, 2007) וציוירו ציוור גשר (Hays & Lynos, 1981), ציוור השלכתי מתחום הטיפול באמצעות אמנות, אשר בעקבותיו נערך עמן ראיון חצי מובנה. שיטת המחקר הנוכחי היא שיטת המחקר המעורב (Lawrence et al., 2011), הכוללת שילוב בין גישות כמותניות ואיכותניות. מסקירת הספרות עולה כי חוייתן הסובייקטיבית של קשישות ערביות לא נחקרה באופן ייחודי, ובעיקר לא בעזרת כלים השלכתיים.

מניתוח כמותני של שאלוני המחקר נמצא כי קיימים הבדלים מובהקים ברמות חרדת המוות וחרדת הגסיסה בין שתי קבוצות המחקר, כך שנשים המתגוררות בקהילה מדווחות על חרדה גבוהה יותר ממוות וגסיסה בהשוואה לנשים המתגוררות בבתי האבות. בניגוד לממצא זה, נמצא הבדל משמעותי בהיבט ההשלכתי לפיו, דווקא הנשים המתגוררות בבתי אבות, תפסו את הגשר שציורו כאובייקט שלא בטוח לעבור עליו. הבדלים מובהקים בין הקבוצות נמצאו גם במספר ממדים גלובאליים של ציורי הגשר, כפי שנמדדו עפ"י סולמות ה- FEATS (Gantt & Tabone, 1998): בולטות הצבע, מרחב, אנרגיה נרמזת וקוהרנטיות. עפ"י הבדלים אלו, הנשים המתגוררות בקהילה ציורו ציורי גשר המתפרסים על שטח גדול יותר בדף, מושקעים יותר בפרטים ובצבע וקוהרנטיים יותר מהציורים של הנשים המתגוררות בבתי האבות. רגרסיה לוגיסטית דיכוטומית של משתני חרדת המוות וחרדת הגסיסה מעבר לשתי הקבוצות, חשפה כי ציוור חומר מתחת לגשר לעומת אי ציוור חומר מתחת לגשר הבחין בין משתתפות שדיווחו בשאלונים על חרדה גבוהה מגסיסה לעומת חרדה נמוכה מגסיסה בהתאמה, כך שמשותפות שציורו חומר מתחת לגשר דיווח על חרדת מוות גבוהה יותר ממשותפות שלא ציורו חומר מתחת לגשר. ממצא נוסף שעלה מהרגרסיה הלוגיסטית חשף כי קיום ציוור סימטרי לעומת ציוור לא סימטרי הבחין בין משותפות שדיווחו בשאלון על חרדה ממוות גבוהה לעומת נמוכה בהתאמה, כך שמשותפות שציורו ציוור סימטרי היו בעלות חרדה נמוכה ממוות, בהשוואה למשותפות שציורו ציוור גשר לא סימטרי.

בדיון נבחנו תוצאות המחקר הן בהקשר של הפערים שנתגלו בין שתי קבוצות המחקר, והן ביחס לקשר שבין המאפיינים הציוריים לחויית החרדה ממוות. בנוסף הדיון עוסק במגבלותיו של המחקר הנוכחי כמחקר חלוץ ומציע הצעות למחקרי המשך.

The subjective experience regarding death and dying of elderly Arab Women in community and elderly housing via Bridge drawing task

Abstract

The subjective experience of elderly Arab-Israeli Women, living in community or in elderly citizens' home, regarding anxiety from death and dying, is examined by verbal tools and an Art Therapy Assessment. A hundred elderly women Aged 65 years and Older, have been interviewed using a translated version of demographic questionnaire and anxiety from death and dying questionnaire (Gigini, 2007) and have been asked to draw a Bridge. After The Bridge Drawing (Hays, & Lynos, 1981), the women were interviewed using half structured questionnaire. The method used in this research is the mix- method (Lawrence et al., 2011), including Quantitative and Qualitative Approaches. The literature review shows that the subjective experience of elderly Arab-Israeli Women was not mainly studied, especially using projection tools. A quantitative analyze of the research questionnaires showed a significant differences in anxiety from death and dying between the two research groups. Women who lived in community reported a higher level of anxiety from death and dying than women living in elderly citizens' home. However, a significant difference was found in the projection element, as women living in elderly citizens' home argued that The Bridge is unsafe to pass. A significant differences between the two groups were also found in the global dimensions of the Bridge Drawing, examined using the Formal Elements Art Therapy Scale (FEATS) of Gantt & Tabone (1998): Prominence of Colors, Space, Applied Energy and Coherency. The women living in community drew a more detailed, colorful and coherent drawings, than women living in elderly citizens' home. A dichotomous logistic regression of the anxiety from death and dying variables showed that women having a high level of anxiety from dying tend to draw the matter underneath the bridge, whether women with high levels of death anxiety tend to draw asymmetrical drawings.

Research findings are discussed regarding the differences between the two groups and the relations between the drawing's Elements and anxiety from death and dying. Moreover, the discussion deals with the restrictions of research as a pioneer study, and future directions for further research in this area.

**The subjective experience regarding death and dying of elderly Arab Women in
community and elderly housing via Bridge drawing task**

Bulus Rasha

Supervised by: **Prof. Faisal Azaiza**

Dr. Bat-Or Michal

THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE MASTER'S DEGREE

University of Haifa

Faculty of Social Welfare and Health
the Graduate school of creative art therapies

December, 2012

Approved by: Prof. Faisal Azaiza *Faisal Azaiza* Date: December 6, 2012

(Supervisor)

*Approved by:

מיכל בת-אור

Date: December 6, 2012

(Supervisor)

Approved by:

מיכל בת-אור

Date:

13.12.12

(Chairperson of Master's studies Committee)

